

ארגון פרחי שושנים פרוייקט לימוד השולחן ערוך

תוכנית הלימוד "הלכה למעשה"

הלכות שבת - שיעור 01

ארגון פרחי שושנים ©
רשות השימוש בשיעורים היא אישית בלבד לצורך לימודי הקורס לחזרה ולשינון
אין להשתמש בשיעור זה לשום מטרה אחרת ללא רשות מפורשת מהמו"ל.
רחוב כהנמן 54 בני ברק 03-6166340
<http://www.shemayisrael.co.il/hebrew>

שבת

"כיון שברא הכל הוא אדון על הכל ואנחנו עבדיו ומחוייבים לעשות רצונו ולעבדו בכל גופנו ונשמותינו וממונינו כי הכל שלו. ולא עוד אלא שבשבתנו ממלאכה ביום השבת, מראים אנו כי אנחנו בוטחים בקב"ה שיכול ליתן סיפוקינו אפילו אם שובתים ביום השבת, שיש מנהיג בעולם שמחיה ומזין כל העולם כולו".

תמצית שיעור 01

- שבת מנוחה – פרקי עיון.
- זכירת השבת
- דין התועה בדרך
- כבוד ועונג שבת
- הכנות לשבת: כיבוס הבגדים
- יקדים הכנותיו לשבת
- כבוד הבית
- רחיצה ותספורת
- אפית חלות והפרשת חלה
- טעימת המאכלים
- מלבוש שבת
- משמוש בבגדים
- הדלקת הנר
- אכילה ותענית בערב שבת
- שאלות חזרה
- שאלות לעיון

שבת - שורש האמונה.

הקדמה

המצווה הראשונה שקבלו בני ישראל לאחר יציאתם ממצרים היתה מצות השבת¹.
לאחר שישה ימים של עשיית שמים וארץ וכל צבאם: הימים, הצמחים, המאורות, החי והאדם
ברא אלוקים את השבת.
הנה נאמר בפסוק: "ויכל אלוקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה"², וכי ביום השביעי סיים
בורא העולם את המלאכה? והלא כבר ביום השישי נגמרה המלאכה?!
מכאן אתה למד שהשבת היא היצירה של היום השביעי.
איזו יצירה יש בה? - מנוחה.
העולם היה חסר מנוחה, וכיוון שבאה השבת - באה עימה המנוחה ורק אז הושלמה מלאכת
שמים וארץ³.

מנוחת השבת - כאילו כל מלאכתך עשויה

"כשתבוא שבת יהא בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה
שלא תהרהר אחר מלאכה" (רש"י⁴)

מהי אותה מנוחה שנצטוונו עליה? מדברי רש"י בפרשת יתרו אנו למדים שמנוחת השבת
איננה רק אי עשיית מלאכה, אלא גם שביתה ממחשבה על עניני המלאכה, ועוד יותר מכך -
האדם מצווה לחשוב כאילו כל מלאכתו כבר עשויה.

איך ניתן לדרוש מאיש עסקים, שטרוד בעסקיו בכל ימות השבוע שלא לחשוב על עבודתו
בשבת? ולא רק להפסיק את מחשבתו על עניני העבודה, אלא אף להשלות את עצמו כאילו
העיסקה גמורה ועשוייה!?

באה שבת
באה מנוחה

השבת גוזרת על האדם לא רק לשבות ממלאכה אלא גם לנוח במחשבתו כדי שיוכל להתרכז
בהכרה שהקדוש ברוך הוא - בורא העולם - ממשיך לברוא אותנו ולקיימו בכל רגע ורגע, ואין
לאדם שום יכולת פעולה בלי עזרתו יתברך כי הכל בידיו.

¹ שמות טו כה, רש"י.

² בראשית ב' ב'

³ רש"י בראשית ב' ב'

⁴ שמות כ' ט'

פרחי שושנים פרוייקט לימוד השולחן ערוך תכנית הלימוד "צורבא דרבנן" הלכות שבת | הכנות לשבת - שיעור 01

אם כן, לא תאמר עוד: "הפסקתי באמצע עבודתי", "איך אתנתק במחשבתי ממנה?" "מה יהיה?" והרי כל התוצאות ביד ה'! כי אתה, בן אדם, עשית את ההשתדלות שלך בשישה ימים! חשוב כאילו מלאכתך עשויה וגמורה, אין כאן אשליה, אלא מציאות של ממש! תאמין ותבטח בהשם שישלים וידאג לכל ענייך.

נסכם ונאמר: "ששת ימים תעבוד" - העבודה ניתנה לשישה ימים, "וביום השביעי שבת לה' אלוך" - ביום השביעי תנוח ממלאכתך, ותכיר בבורא העולם שהוא הזן והמפרנס, היוצר והעושה.

מנוחה
אמיתית
מהי?

מנוחה היא השלווה והסיפוק הבאים מתחושה של שלימות - עד עתה עשיתי את ההשתדלות שלי, עבדתי והזעתי בשביל להביא אוכל לביתי [ובל נשכח שזוהי קללה של "בזיעת אפך" ..] אך מעתה אני בוטח בהשם שידאג לכל עניי.

"וכיון שברא הכל הוא אדון על הכל ואנחנו עבדיו ומחוייבים לעשות רצונו ולעבדו בכל גופנו ונשמותינו וממונינו כי הכל שלו ולא עוד אלא שבשבתנו ממלאכה ביום השבת, מראים אנו כי אנחנו בוטחים בקב"ה שיכול ליתן סיפוקינו אפילו אם שובתים ביום השבת שיש מנהיג בעולם שמחיה ומזין כל העולם כולו".

שינה בשבת תענוג?

מה מצער הוא שיש החושבים כי שבת נועדה לרביצה ממושכת במיטה ולקריאת עיתונים.. ועוד מוצאים להם סימוכין מן המילה "שבת" = שינה בשבת תענוג.

השינה בשבת מיועדת אמנם לגוף הזקוק למנוחה מעמל השבוע, אבל הנשמה דורשת את שלה, היא מבקשת מזון רוחני, ורק לימוד התורה ישיב את רעבונה..

"לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בהן בדברי תורה"

שבת היא הזמן המתאים ביותר ללימוד התורה ולחדש חידושים.⁵ מובא בירושלמי, למה נחרבה 'טור שמעון' (עיר שהיתה בזמן בית שני) לפי שהיו משחקים בה בכדור בשבת.

הרב פינקוס זצ"ל בסיפרו: "שבת מלכתא" מסביר, כי אנשי 'טור שמעון' היו צדיקים שהקפידו מאד על ההלכה, ומה עושים בכל השעות הארוכות של השבת? איך מתענגים בלי לעבור על אף איסור? מכיוון שחששו להתעסק בדברים בטלים בשבת - שחקו בכדור (=באופן המותר בשבת) ונענשו על כך שחרבה עירם.

מסכם הרב פינקוס: "הנה לפניך דרך איך אפשר בהיתר גמור 'להרוג את הזמן' ולתת לשבת לעבור בלי תוכן..."

⁵ וכתב בשערי תשובה בשם האר"י שאם מחדש בתורה בשבת "מעטרין לאביו באותו עולם" =זוכה שנשמת אבותיו מתכבדת בעולמות העליונים.

את השפעתך תקבלי מכנסת ישראל

תני ר' שמעון בן יוחאי "אמרה שבת לפני הקב"ה רבונו של עולם לכולן יש בן זוג ולי אין בן זוג, אמר לה הקב"ה כנסת ישראל היא בן זוגך, וכיון שעמדו ישראל לפני הר סיני אמר להם הקב"ה: זכרו הדבר שאמרתי לשבת - כנסת ישראל היא בן זוגך..."

אמרה שבת לפני רבונו של עולם: לכל יום מימות השבוע יש בן זוג; הנה ליום ראשון יש את יום שני, ולשלישי - את רביעי וכן הלאה, ומי יזדווג לשבת? אמר ה' לשבת: 'כנסת ישראל תהיה לך בת זוג, את השפעתך תקבלי מכנסת ישראל!!'
ואם השבת היא בת זוגינו הרי שאנו מצפים לקבל אותה כפי שחתן מצפה לקראת הכלה וקורא לה: "בואי כלה בואי כלה".

שבת - מתנה טובה

"אמר לו הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם" (שבת דף י' ע"ב)

הסיבה שצריך להודיע לישראל על השבת אינה רק כדי שידעו את ערך המתנה שמקבלים, אלא כדי שידעו כיצד רוכשים אותה.

ככל שנדע יותר את ערך המתנה כך יגדל ערכה בעינינו, אם כן מה מאד חשוב לנו לדעת את מהות השבת כדי שנוכל גם לעשותה כראוי.

"ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת" - להכין את עצמינו לשבת.

הנה יש לנו הזדמנות של קבלת שפע מאת השם, אבל נדרש מאתנו להתאמץ ולהתכונן כדי לקלוט שפע זה.

ולוואי ונזכה לקיים את השבת בכל דקדוקיה ופרטיה, ונזכה לגאולה השלימה במהרה!

"אמר רבי לוי אם משמרים ישראל את השבת כראוי אפילו יום אחד - בן דוד בא"
(מדרש רבא שלח)

פרחי שושנים פרוייקט לימוד השולחן ערוך תכנית הלימוד "צורבא דרבנן" הלכות שבת | הכנות לשבת - שיעור 01

זכירת השבת

"זכור את יום השבת לקדשו" (שמות כ' ח')

מן הפסוק "זכור את יום השבת" לקדשו אנו למדים, כי יש ציווי מיוחד בתורה לזכור את השבת כדי לקדשה ולענגה.

בשיעור זה נעסוק בבאור המושגים הנלמדים מן הפסוק:

א. זכירת שבת ב. כבוד השבת ג. עונג השבת

מהי זכירת שבת?

דרשו רבותינו זכרונם לברכה: "זכור את יום השבת", תהא זוכרו באחד בשבת, שאם יתמנה לך מנה יפה תהא מתקנו לשם שבת". (מכילתא שמות כ')

מדברי המכילתא למדנו, שזכירת שבת משמעותה: לזכור בכל יום מימות השבוע את יום השבת. כיצד?

הגמרא מספרת על שמאי הזקן שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, כיצד? כשהיה הולך לשוק ומוצא בהמה נאה היה אומר: "זו לשבת", ושומר אותה לסעודת השבת, למחרת אם היה מוצא בשוק בהמה אחרת נאה ממנה היה מניח את זו לשבת ואוכל את הראשונה, כך זכר שמאי בכל יום את השבת.

"תניא - אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, כיצד - מצא בהמה נאה אומר תהא זו לכבוד שבת, למחר מצא אחרת נאה הימנה מניח השניה ואוכל את הראשונה"⁶

ועוד מסופר על שמאי שלא היה זכרון שבת זו מפיו, היה רואה חפץ טוב - אומר זה לשבת, כלי חדש - אומר זה לשבת. זכירת השבת אצל שמאי היתה בכך שייחד כל דבר טוב שמצא ליום השבת.

כמו כן ימות השבוע נמנים על שם השבת: יום ראשון, יום שני וכן הלאה. נשים לב שהימים נקראים לפי השבת: יום ראשון - ראשון בשבת כמו גם יום שני - יום שני לשבת.

בעניין זה אומר הרמב"ן בפירושו לתורה:

"לא תהא מונה כדרך שהאחרים מונים, אלא תהא מונה לשם שבת. ופירושה, שהגויים מונין ימי השבוע לשם הימים עצמן, יקראו לכל יום שם בפני עצמו, או על שמות המשרתים, כנוצרים.. וישראל מונים כל הימים לשם שבת, אחד בשבת, שני בשבת, כי זו מן המצוה שנצטוונו בו לזכרו תמיד בכל יום". (שמות כ' ח')

למדנו, כי השבת היא הציר המרכזי סביבו מסתובבים ימי השבוע, ולכן אין בלשון הקודש שמות לימי השבוע אלא: שני בשבת, שלישי בשבת וכו' כדי שזכור בכל יום את יום השבת. מה שאין כן אצל הגויים שקורים לימים שלהם בשמות המזלות כמו: Sunday, Monday

שמות
הימים
הם
תזכורת
לשבת

⁶ ביצה ט"ז א'

פרחי שושנים פרוייקט לימוד השולחן ערוך

תכנית הלימוד "צורבא דרבנן"

הלכות שבת | הכנות לשבת - שיעור 01

לסיכום: זכירת השבת יש בה שני עניינים:

א. זכירת השבת בכל אחד מימי השבוע כדי לענגה במאכל או במשתה או בכל דבר אחר. וכך נוהגים בבתי ישראל לחדש בגד לכבוד שבת, או לקנות מעדנים מיוחדים לכבוד שבת.

חינוך יפה לילדים: לקנות ממתק לכבוד שבת כדי להדגיש את חביבותה של השבת

ב. זכירת השבת - על ידי שמונים את ימי השבוע על שם השבת: (ראשון בשבת, שני בשבת) וכך נוהגים בסיום תפילת שחרית קודם "שיר של יום", מקדימים ואומרים: "היום יום ראשון בשבת שבו היו הלויים אומרים בבית המקדש".

ומסופר על אחד מגדולי ישראל בדורינו שעוד מוסיף ואומר (לפני שיר של יום): "הריני מכוון לקיים מצוות עשה לזכור את יום השבת".

השבת - ציר הקדושה של ימות השבוע

מה הטעם בהזכרת השבת בכל יום מימות השבוע ?

כותב החיי אדם: "קדושת השבת הוא נמשך לכל יום, כי הוא המרכז האמצעי שכל ימי השבוע יונקים ממנו: יום א', ב', ג', נקראין "אחר השבת", שהם מקבלים קדושה משבת העבר, ויום ד', ה', ו', נקראים "קודם השבת", כי הם מושפעים ומקבלים קדושה משבת הבאה".⁷ (כלל א' – שבת)

הנה ראינו כי כל ימות השבוע קשורים ויונקים קדושה משבת: יום ראשון, שני ושלישי שואבים קדושה מן השבת שעברה, וימים רביעי, חמישי ושישי מקבלים קדושה מן השבת הבאה אחריהם, יוצא אפוא שכל יום יש בו מקצת קדושת השבת.

דין התועה בדרך

התועה בדרך, או נשבה בין הגויים ואינו יודע מתי שבת, מה יעשה? מונה מאותו יום שבו התחיל להסתפק מתי שבת שבעה ימים, ובשביעי – שובת. (ויקדש על היין ביום זה ויבדיל בצאתו) ובכך זוכר את השבת.

ואם תשאל איך יתכן לעשות את השבת באחד מימות השבוע ? התשובה היא, שקדושת שבת מתפשטת על כל הימים, ולכן בכל יום שישבו בו מקצת קדושת שבת.

אם אינו יודע מתי שבת ?

התועה בדרך ואינו יודע את מנין הימים אסור לו לעשות כל מלאכה בין מדאוריתא ובין מדרבנן.

אבל מלאכה שצריך לעשותה לצורך פיקוח נפש - מותר (שאם לא יעשה אותה ימות) כמו כן מותר לו ללכת אפילו מרחק הליכה האסור בשבת כדי להגיע למקום יישוב מהר - שם יוכל לדעת מתי שבת.

⁷ מסיבה זו השוכח להבדיל בצאת השבת יכול להבדיל עד יום ג' כי קדושת השבת נמשכת עד ליום זה כאמור.

פרחי שושנים פרוייקט לימוד השולחן ערוך תכנית הלימוד "צורבא דרבנן" הלכות שבת | הכנות לשבת - שיעור 01

כבוד ועונג שבת

... "וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד וכבדתו" וגו' (ישעי' נ"ח)

חכמינו זכרונם לברכה מצאו סימוכין (=קשר) למצוות כבוד השבת ועינוגה מדברי הנביא ישעיה וכך דרשו: "וקראת לשבת עונג" - מצות עונג שבת, "וכבדתו" - מצות כבוד שבת.

ויש מן הפוסקים הסוברים שמצוות כבוד ועונג אינן נלמדות מדברי הנביא אלא - מן התורה, שהרי נאמר: "וביום השביעי שבת שבתון מקרא קדש" (ויקרא כ"ג ג')

ומהו "מקרא קדש"? דרשו חז"ל "במה אתה מקדשו - במאכל ובמשתה ובכסות נקיה"⁸

ומבאר המשנה ברורה: "לקדשו ולכבדו בכסות נקיה ולענוגו בעונג אכילה ושתייה, והפליגו חז"ל מאד במצווה זו⁹ ואמרו שכל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים וניצול משעבוד מלכויות וזוכה עבור זה לעשירות" ... (סי' רמ"ב סק"א)

מהו "עונג שבת" ?

המושג "עונג" אינו זהה אצל כל בני האדם, יש המתענגים באכילת בשרים שמנים ויש המעדיפים את מיני המגדנות המיוחדים.

וזה לשון המשנה ברורה:

"דצריך לענוגו בדגים גדולים ובראשי שומים ותבשיל של תרדין ... וכן בכל מקום ומקום לפי מנהגו יענוגוהו במאכלים ומשקים החשובים להם עונג."

אם כן ירבה בבשר ויין ומגדנות כפי יכולתו לפי שרוב בני אדם מתענגים בהם. ואפילו דבר מועט שייחד אותו לאכילה לסעודת השבת - כבר קיים מצוות עונג שבת.

ואין טעם שאדם בעל ממון יחסוך בהוצאות השבת שהרי ידוע שהוצאות אלו חוזרות אליו וכמו שכתב ה"טור": "כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד ראש השנה, חוץ מהוצאות שבת ויום טוב והוצאות בניו לתלמוד תורה שאם מוסיף מוסיפין לו"

השט בספינה

הנה דוגמא להלכה הנובעת מדיני עונג שבת

"השט בספינה לדבר הרשות יקדים להיכנס לספינה ג' ימים קודם השבת"¹⁰

ומביא המשנה ברורה בשם הרי"ף שעיקר האיסור משום ביטול מצוות עונג שבת¹¹ שכל ג' ימים הראשונים יש להם צער מחמת ניענוע הספינה שגופו משתבר וכדכתיב "יחוגו ינועו כשיכור" (תהילים ק"ז), וגם מחמת סרחון העולה מן הימים המלוחים, ואין רוחו חוזרת עד אחר ג' ימים שהורגל בזה.

⁸ ספרא פי י"ב אות קפ"ו

⁹ שבת קי"ח

¹⁰ סי' רמ"ח א'

¹¹ אמנם נאמרו עוד טעמים המביאים לנפקא מינא בהלכה.

פרחי שושנים פרוייקט לימוד השולחן ערוך תכנית הלימוד "צורבא דרבנן" הלכות שבת | הכנות לשבת - שיעור 01

ההכנות לשבת

"ויושב בכבוד ראש מיחל להקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך" (רמב"ם)

מובא בשם הרב מבריסק בפירושו על התורה, כי הלכות קבלת שבת מקבילות הן להכנות לקבלת התורה. בקבלת התורה נאמר:
"וְקִדְשָׁתֶם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבַסוּ שְׂמֹלוֹתֵיכֶם" מכאן הלכה לחילוף הבגדים לצורך קבלת התורה.
"והיו נכונים ליום השלישי" מכאן שצריך להתכונן לקבלת התורה.
"ויוצא משה את העם לקראת האלוקים" מכאן שצריך להקביל את פני השכינה.
וכמו בקבלת התורה כך גם בקבלת השבת, נצטוינו להתכונן לקבלתה, להקביל את פניה ואף להחליף בגדים לכבודה כפי שנראה בהלכות הנוגעות לכבוד השבת.

"רב חיסדא היה מחתך ירק דק דק, רבה ורב יוסף היו מבקעים
עצים, רבי זירא היה מדליק האש, רב נחמן היה מפנה כלי חול
ומכניס כלי שבת" (גמרא, שולחן ערוך סימן ר"נ)

הגמרא מספרת כיצד היו האמוראים מתכוננים לכבוד השבת, כי ההכנה לשבת מחייבת כל איש ואישה. עלינו לדעת כי הזיעה שאדם מזיע בצרכי שבת היא סגולה למחיקת עוונות כמו הדמעות, ולכן צריך לטרוח הרבה בשביל כבוד שבת. (שערי תשובה סימן ר"נ ס"ק ב')

אמנם יקפיד לקבל את השבת ברגיעה, ומנהג חסידים לישון בערב שבת, וכבר אמר הרב הצדיק מקרלין: "מי שאינו ישן בערב שבת - בלילה אוכל ארוחת ערב של חול".

כבוד השבת

כיבוס הבגדים.

ביום
חמישי-
כיבוס
הבגדים

מצווה מיוחדת ליום חמישי – כיבוס בגדים!

מתקנות עזרא הסופר שיהיו העם מכבסים ביום חמישי בשבת מפני כבוד השבת, ולא ימתינו ליום שישי כדי שיהיו פנויים להתעסק בערב שבת בצרכי שבת. (רמ"א סי' רמ"ב)

יקדים הכנותיו לשבת.

"והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאר" (שמות ט"ז ה')

ביום שישי-
ישכים

בבוקר יום שישי ישכים קום ויקדים את הכנותיו לשבת.
ואפילו אם רגיל ללמוד בכל יום לאחר התפילה יקדים לסיים את הלימוד ביום שישי לצורך ההכנות לשבת.

כיבוד הבית.

יכבד הבית לנקותו לכבוד שבת: יטאטא את הבית ויסדרו מבעוד יום, ויציע מפה לבנה על השולחן שאוכלים עליו וכן על כל שולחן בבית לכבודה של השבת.

ועדיף שיעשה חלק מן ההכנה בעצמו גם אם יש לו משרתים, משום שהמצווה מוטלת על גופו וכל המרבה בהכנה לכבוד שבת הרי זה משובח!

פרחי שושנים פרוייקט לימוד השולחן ערוך תכנית הלימוד "צורבא דרבנן" הלכות שבת | הכנות לשבת - שיעור 01

רחיצה ותספורת.

"אמר רב יהודה אמר רב: כך היה מנהגו של רבי יהודה ברבי
אילעאי, ערב שבת מביאין לו עריבה (קערה) מלאה חמין ורוחץ
פניו וידיו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינין המצויצין (ציצית) ודומה
למלאך ד' צבא-ות" (שבת כ"ה ע"ב)

רחיצת
הגוף

מצווה על האדם לרחוץ כל גופו במים חמים בערב שבת, ואם אינו יכול לרחוץ את כל גופו
ירחץ לכל הפחות פניו, ידיו ורגליו במים חמים.

ויזהר מאד שלא להתרחץ סמוך לכניסת השבת, כי גם אם יגמור עד כניסת השבת עלול
להכשל באיסורי שבת כמו: סירוק השיער או סחיטת המגבת.

תספורת

כמו כן מצווה להסתפר ולהתגלח¹² בערב שבת, ועיקר המצווה לעשותה אחר חצות היום כדי
שיהיה ניכר שעושה זאת לכבוד שבת. [ובימי שישי הקצרים יכול לעשות לפני חצות].

גם יש מצווה לגזוז צפרניים בערב שבת, ויקפיד מאד מאד לשורפם או לפחות לקוברם כי
הזרק צפרניים במקום הלוח בני אדם נקרא רשע.

נבוא כאן את סדר נטילת צפרניים כפי שמוזכר בהלכה:

נטילת
צפרניים

יתחיל בידו השמאלית לפי הסדר ד.ב.ה.ג.א. = [קמיצה, אצבע, זרת, אמה ואגודל]
ובידו הימנית לפי הסדר ב.ד.א.ג.ה. = [אצבע, קמיצה, אגודל, אמה וזרת]

ונמנעים מליטול צפרניים ביום חמישי וכן נמנעים מליטול צפרני יד ורגל באותו יום.¹³
נוטלים ידיים שלוש פעמים לסרוגין אחר נטילת צפרניים.

הפרשת חלה.

הפרשת
חלה

מנהג ישראל מקדמת דנא שהאישה משכימה ואופה בכל ערב שבת קודש וערב יום טוב
והוא משום כבוד שבת ויו"ט, ואין לשנות ממנהג זה. (רמ"א סימן רמ"ב)

ועוד טעם יש בזה שתוכל לקיים מצוות הפרשת חלה.

טעימת המאכלים.

"טועמיה חיים זכו" (תפילת מוסף)

טעימת
המאכלים

מצווה לטעום ביום שישי מן המאכלים שהכינו לכבוד שבת כדי לראות אם הם משובחים
או שמא צריכים תיקון בהוספת תבלינים (ובודאי כדאי לתקנם קודם השבת).

השחזת הסכין

"ויש להשחיז הסכין בערב שבת כי זהו מכבוד השבת שמכין עצמו לאכילה" (סימן ר"נ א')

¹² ומזמן מנחה קטנה יקדים תפילת מנחה.

¹³ שכך עושים למת

פרחי שושנים פרוייקט לימוד השולחן ערוך
תכנית הלימוד "צורבא דרבנן"
הלכות שבת | הכנות לשבת - שיעור 01

מלבוש שבת.

דרשו חז"ל מן המילה "וכבדתו" שלא יהיה מלבושך של שבת כמלבושך של חול.
גם אם נמצא לבד בבית יחליף לבגדי שבת, כי המלבושים לכבוד שבת הם ולא לכבוד
הרואים אותנו!

בגדי
שבת

ומה שעושים רבים שמתלבשים לכבוד הסעודה אינו נכון לעשות כן, כי ההלכה של
לבישת בגדי שבת היא בזמן קבלת השבת כדי לקבל פני השכינה בבגדים נאים.

מישמוש הבגדים.

ימשמש בבגדיו בערב שבת קודש ויבדוק שאין בהם דבר מוקצה כדי שלא יכשל באיסור
טלטול בשבת.

הדלקת הנר.

הדלקת נרות לשבת אינה רשות או מצווה אלא חובה. וזו חובה גדולה שאפילו עני
שבישראל מחזר על הפתחים (צריך לאסוף כסף) כדי לקנות נר לשבת, וזהו גם עונג שבת.

אכילה ותענית בערב שבת.

צריך להכנס לשבת כשהוא תאב לאכול וזה חלק מ"כבוד השבת", ולכן אין לקבוע סעודה
ביום שישי.

אבל מותר לאכול סעודת מצווה כמו ברית או סעודת סיום אך יש להקדימה לבוקר יום
שישי.

כמו כן יש להמנע מלאכול משעה תשיעית ומעלה (=בערך שעתיים לפני הדלקת נרות)
כמות כזו שתפריע לו לאכול את סעודת השבת לתיאבון. (ובחורף יקדים יותר)

עוד הסכימו האחרונים שאין לצום ביום שישי, כי אין זה מכבוד שבת להכנס אליה
כשהוא מעונה.

הערה: אם קיבל על עצמו להתענות, או אם צריך להתענות תענית חלום יתענה עד צאת
הכוכבים, ואין מועילה קבלת שבת ותפילת ערבית מוקדמת כדי להקדים את סוף היום.

לסיכום : ההכנות לשבת הן לכבוד ולעונג:

1. כיבוס הבגדים – ביום חמישי מתקנת עזרא.
2. יקדים הכנותיו לשבת.
3. טיאוט הבית ופריסת מפה על השולחן.
4. רחיצה ותספורת (נטילת צפורניים).
5. אפית חלה והפרשתה.
6. טעימת המאכלים.
7. החלפת בגדים.
8. מישמוש הבגדים.
9. הדלקת הנר.

שאלות חזרה

1. "זכור את יום השבת לקדשו" - הבחן בין שתי התזכורות הנלמדות ממילות הפסוק?
2. התועה בדרך ושכח מתי שבת, מה יעשה?
3. מה דין המתענה ביום שישי?
4. "וכבדתו" - מה דרשו חז"ל ממילה זו?
5. טעימת המאכלים קודם שבת, מה הטעם?
6. כבוד ועונג שבת - מהיכן נלמדים?
7. סכם את ההלכות הנוגעות בכבוד השבת ובעונג שבת!

שאלות לעיון

1. מהם הטעמים למנהג הנשים לאפות חלות בעש"ק? עיין חיי אדם כלל ח' סעיף ד'.
2. אדם שנזקק לקבוע יום לניתוח באיזה יום יעדיף? (דין ספינה)
3. זכור את יום השבת לקדשו כיצד נהגו הלל ושמאי בדין זה? (עיין ביצה דף ט"ז)
4. האם מותר לאדם חשוב להקל בכבודו בעבור מלאכת שבת? (עיין ביאור הלכה סי' ר"נ בשם 'חוות יאיר')
5. מניין למדנו להקדים ההכנות לשבת? (עיין במשנה ברורה סימן ר"נ ס"ק א')
6. אלו הלכות נוגעות למפליג בספינה בליל חמישי?